

Muži mi to vysvetlia

Rebecca
Solnit

Preklad Aňa Ostrihoňová
INAQUE

REBECCA SOLNIT

Muži mi to vysvetlia
a iné eseje

Ďakujeme vám, že ste si kúpili túto knižku, lebo myšlienky žijú vtedy, keď ich čítame. Kniha, ktorú držíte v rukách, vyšla aj vďaka nášmu spojeniu s 582, s. r. o.

COPYRIGHT © Rebecca Solnit, 2014

INTERIOR IMAGES COPYRIGHT © Ana Teresa

Fernandez, 2014

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová, 2018

REDAKCIA A KOREKTÚRY Martina Kubealaková

OBÁLKA © Barbora Šajgalíková

SLOVAK EDITION © inaque, 2018

ISBN 978-80-89737-84-0

ISBN E-BOOK 978-80-89737-85-7

Rebecca Solnit

Muži mi to vysvetlia a iné eseje

Ilustrácie **Ana Teresa Fernandez**

**inaque
2018**

Pre staré matky, rovnostárky, ktoré snívajú; mužov, ktorí to chápu, mladé ženy, ktoré pokračujú, pre tie staršie, ktoré otvorili cestu, pre rozhovor, čo nekončí, a pre svet, ktorý Elle Nachimovitzovej (narodenej v januári 2014) dovoľí naplno rozkvitnúť.

1. kapitola

Muži mi to vysvetlia

2008

S tále neviem, prečo sme sa so Sallie vôbec trepali na tú párty na zalesnenom kopci nad Aspenom. Všetci pozvaní boli od nás starší a výrazne nudní, dosť starí na to, aby sme medzi nimi vo veku štyridsať rokov pôsobili ako mladé dámy. Dom bol úžasný (ak sa vám páčia chaty v štýle Ralpha Laurena), robustný, luxusný, v nadmorskej výške 2 700 metrov, vybavený losím paroží, množstvom kelimov a kachľami na drevo. Keď sme boli na odchode, náš hostiteľ vyhlásil: „Nie, zostaňte, nech sa ešte porozprávame.“ Bol to impozantný muž, ktorý veľa zarábal.

Nechal nás čakať, kým sa ostatní hostia rozprchli do letného večera, potom nás usadil k svojmu autenticky hrčovitému drevenému stolu a povedal: „Takže? Počul som, že ste napísali pár kníh.“

„Vlastne, niekoľko,“ odpovedala som.

Rovnakým tónom, ako povzbudzujete pria-

telkino sedemročné dieťa, aby vám opísalo hodiny flauty, sa ma opýtal: „A o čom sú tie knihy?“

Do toho leta 2003 som ich napísala už šesť alebo sedem a týkali sa rôznych oblastí, ale začala som rozprávať o najnovšej s názvom *Rieka tieňov: Eadweard Muybridge a technologický Divoký Západ*, o knihe zaoberajúcej sa nihilizmom k času, priestoru a industrializáciou každodenného života.

Prerušil ma vo chvíli, keď som spomenula Muybridgea. „A počuli ste o tej novej, veľmi dôležitej knihe o Muybridgeovi?“

V pridelennej úlohe naivného dievčaťa som uviazla natoľko, že som bola odhodlaná zvážiť možnosť, že zároveň s mojou knihou vyšla iná na rovnakú tému a nejako unikla mojej pozornosti. Stále mi rozprával o tejto veľmi dôležitej publikácii – s pohľadom upretým na nejasný horizont vlastnej autority a so samolúbym výrazom, ktorý tak dobre poznám u rečníacich mužov.

Tu mi dovoľte poznamenať, že v mojom živote sa vyskytuje dostatok láskavých mužov, počnúc radom redaktorov, ktorí ma od mladosti počúvali a povzbudzovali, vydávali moje knihy; cez nekonečne veľkorysého mladšieho brata až po úžasných priateľov, o ktorých možno povedať – ako študent v *Canterburských poviedkach*, na ktoré si stále pamätám z hodín pána Pelena o Chaucerovi – „že sa radi naučia a radi poučia“. Ale aj tak sa v mojom živote vyskytujú aj títo iní muži. A tak pán Veľmi Dôležitý povýšenecky pokračoval v tiráde o tejto knihe, ktorú by som

si mala prečítať, keď ho Sally prerušila: „To je jej kniha.“ Alebo sa ho aspoň snažila prerušiť.

Ale on si šiel ďalej svoje. Musela mu zopakovať slová „to je jej kniha“ tri- alebo štyrikrát, kým to nakoniec pochopil. A potom mu tvár spopolavela, akoby sme boli v románe z devätnásteho storočia. Fakt, že som bola skutočne autorkou veľmi dôležitej knihy, ktorú ani nečítal, o ktorej len pred pár mesiacmi čítal v *New York Times Book Review*, natoľko zmiatol jasné kategórie, na ktoré bol rozdelený jeho svet, že zostal stáť zarazený a bez dychu – na chvíľu –, potom spustil znova. Keďže sme ženy, rozosmiali sme sa až v bezpečnej vzdialenosti a vlastne sme sa smiať nikdy neprestali.

Páčia sa mi takéto udalosti, keď sily, ktoré sú zvyčajne tak dobre ukryté, že je ťažko na ne ukázať, vyklznú na povrch a sú zrejmé ako napríklad anakonda, čo zožrala kravu, alebo slonie výlučky na koberci.

Klzký chodník umlčievania

Áno, na večierkoch sa zvyknú objaviť ľudia oboch pohlaví, ktorí rečia o irelevantných záležitostiach a konšpiračných teóriách, ale absolútne konfrontačné sebavedomie úplne nevedomého človeka je podľa mojich skúseností rodovo podmienené. Muži to vysvetľujú mne a iným ženám, či už vedia, o čom hovoria, alebo nie. Niektorí muži.

Každá žena vie, o čom hovorím. Je to pred-

poklad, ktorý niekedy komplikuje život ženám v akejkolvek oblasti; bráni im vysloviť svoj názor a zabraňuje, aby bol tento názor vypočutý, keď sa k jeho vysloveniu odhodlajú; núti mladé ženy mlčať tak, že im rovnako ako obťažovanie na ulici naznačuje, že toto nie je ich svet. Učí nás to sebaPOCHYBNOSTI a sebaOBMEDZOVANIU a mužov to vedie k neodôvodnenému prehnanému sebavedomiu.

Neprekvapilo by ma, keby časť trajektórie americkej politiky od roku 2001 určovala, povedzme, neschopnosť vypočúť si Coleen Rowleyovú z FBI, ktorá vydala prvé výstrahy týkajúce sa Al-Káidy. Politiku určite formovala Bushova vláda, ktorej sa nedalo nič povedať, ktorej sa nedalo vyhovoriť, že Irak nemá prepojenie s Al-Káidou, žiadne zbrane hromadného ničenia alebo to, že vojna určite nebude „vítazný pochod“. (Dokonca ani odborníci nedokázali prekonať tie hradby nafúkanosti.)

Arogancia môže mať niečo spoločné s vojnou, ale tento syndróm je vojnou, s ktorou sa skoro každá žena stretáva denne, je zápasom, ktorý prebieha aj v jej vnútri, je presvedčením o vlastnej povrchnosti, výzvou mlčať, od ktorej ma ani celkom pekná pisateľská profesia (výskum a získavanie faktov) celkom neoslobodila. Koniec koncov, vtedy na večierku som bola ochotná nechať pána Dôležitého a jeho prepiať sebaavedomie, aby prevalcovali moju labilnejšiu istotu.

Nezabúdajte, že som si bola istejšia svojím právom premýšľať a hovoriť ako iné ženy a na-

učila som sa, že istá miera sebapochybností je dobrým nástrojom na upresňovanie, pochopenie, počúvanie a postup – hoci, keď je ich priveľa, sú paralyzujúce a absolútne sebavedomie zas plodí arogantných idiotov. Existuje šťastný stred medzi týmito dvomi pólmi, do ktorých boli dve pohlavia zahnané, slnečný rovník prirodzenej výmeny, kde by sme sa mali všetci stretnúť.

Extrémnejšie verzie našej situácie existujú napríklad v blízkovýchodných krajinách, kde nemá svedectvo ženy žiadnu právnu hodnotu: takže žena nemôže dosvedčiť, že bola znásilnená bez svedka, ktorý by vyvrátil tvrdenie útočníka. Takýto svedok sa nájde len zriedka.

Dôveryhodnosť je základným nástrojom prežitia. Keď som bola veľmi mladá a len som začínala chápať, čo je feminizmus a prečo je potrebný, chodila som s chlapcom, ktorého strýko bol jadrový fyzik. Počas jednej vianočnej večere – akoby to bola ľahká a zábavná téma – nám rozprával, ako jeho suseda v komunite vyrábajúcej jadrovú bombu raz v noci vybehla nahá z domu kričiac, že jej manžel ju chce zabiť. Ako, opýtala som sa, ste vedeli, že ju nechce zabiť? Trpezlivo mi vysvetlil, že ide o vážených stredostavovských manželov. A preto slová *manžel ma chce zabiť* jednoducho nie sú dôveryhodným vysvetlením, prečo vybehla z domu kričiac, že ju chce manžel zabiť. To, že bola švihnutá, na druhej strane...

Dokonca aj získanie policajného zákazu približovania sa – relatívne nového právneho nástroja – vyžaduje dôveryhodnosť, aby sa súd

nechal presvedčiť, že nejaký chlapík je hrozbou, a aby ho policajti uplatňovali. Policajný zákaz približovania sa aj tak nefunguje. Násilie je jedným zo spôsobov, ako ľudí umlčať, uprieť im právo na vyjadrenie sa a dôveryhodnosť, ako si potvrdiť svoje právo vládnuť nad ich právom na život. V tejto krajine denne zabijú manželia alebo bývalí manželia tri ženy. Ide o jednu z hlavných príčin úmrtia tehotných žien v Spojených štátoch. V srdci feministického zápasu o prisúdenie znásilneniu, znásilneniu na rande, v manželstve, domácejmu násiliu a sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku právny status zločinu je potreba poskytnúť ženám dôveryhodnosť a hlas.

Domnievam sa, že ženy získali status ľudských bytostí, keď sa takéto skutky začali brať od polovice 70. rokov vážne, keď sa obludnosti, ktoré nám stoja v ceste a zabíjajú nás, začali riešiť právne; dosť dlho potom, čo som sa narodila. A pre každého, kto má pocit, že obťažovanie na pracovisku nie je otázkou života a smrti, pripomínam dvadsaťročnú Mariu Lauterbachovú, desiatničku z námorného vojska, ktorú zjavne zabil jej nadriadený v jeden zimný večer, kým čakala na vypočutie týkajúce sa toho, že ju znásilnil. Obhorené zvyšky jej tehotného tela sa našli v ohnisku na jeho zadnom dvore.

Keď sa jasne naznačuje, že on vie, o čom hovorí, zatiaľ čo ona nie, bez ohľadu na to, o aký významný rozhovor ide, zvečňuje sa ošklivosť tohto sveta a zatieňuje jeho svetlo. Potom, čo mi v roku 2000 vyšla kniha *Wanderlust*, som sa na-

učila lepšie brániť sa pred tým, aby niekto spochybňoval moje vnímanie a interpretácie. V tom čase som sa dvakrát ohradila voči mužskému prístupu a bolo mi vysvetlené, že k udalostiam nedošlo vôbec tak, ako som ich prerozprávala, že som subjektívna, pomýlená, prepracovaná, neúprimná – v skratke, ženská.

Predtým som sa väčšinou zvykla spochybníť a stiahnuť. Verejný status historičky a autorky mi pomohol postaviť sa za seba, ale len málo žien má takúto podporu a miliárdam žien na tejto sedemmiliardovej planéte sa musí denne hovoriť, že nie sú spoľahlivými svedkyňami vlastných životov, že pravda im nepatrí a nikdy nebude. Presahuje to mužov vysvetľujúcich, ale je to súčasťou toho istého súostrovia arogancie.

Muži mi to stále vysvetľujú. A žiaden z nich sa nikdy neospravedlnil za to, že mi nesprávne vysvetľoval niečo, čo viem a on nie. Ešte nie, ale podľa poistno-matematických tabuliek mám pred sebou ešte ďalších plus-mínus štyridsať rokov, a tak sa to stať môže. Hoci, niežeby som na to čakala so zatajeným dychom.

Ženy bojujúce na dvoch frontoch

Pár rokov potom, čo som stretla toho idiota v Aspene, som prednášala v Berlíne a marxistický spisovateľ Tariq Ali ma pozval na večeru spolu s prekladateľom a tromi ženami, ktoré boli odo mňa o čosi mladšie a celý čas sa správali nesmelو a mlčali. Tariq bol úžasný. Možnože sa preklada-

teľ nahneval, že som nástojila na skromnej úlohe v rozhovore, ale keď som rozprávala o tom, ako výnimočná, takmer neznáma skupina vystupujúca proti jadrovým zbraniam a vojne založená v roku 1961 s názvom Women Strike for Peace pomohla k zrušeniu Výboru pre neamerickú činnosť, ktorý robil hon na komunistov, pán Veľmi Dôležitý II. na mňa fľochol. Výbor pre neamerickú činnosť, trval na svojom, už začiatkom šesťdesiatych rokov neexistoval, a aj keby, tak žiadna ženská skupina nezohrala v jeho zrušení takúto úlohu. Jeho pohrdanie bolo také ničivé, jeho sebavedomie také agresívne, že hádať sa s ním pôsobilo ako desivé cvičenie v márnosti a koledovanie si o ďalšie urážky.

Myslím, že v tom čase som už napísala deväť kníh vrátane textu, vychádzajúceho z pôvodných zdrojov a rozhovorov s kľúčovou členkou skupiny Women Strike for Peace. Ale muži vysvetľujúci stále predpokladajú, že som akousi obscénnou metaforou impregnácie: prázdnu nádobou, ktorú môžu naplniť svojou múdrosťou a poznatkami. Freudiánci by tvrdili, že vedia, čo majú a mne chýba, ale inteligencia sa nenachádza medzi nohami – aj keby ste jednu z dlhých, dokonale plynúcich muzikálnych viet Virginie Woolfovej o nežnom podmanení si žien dokázali napísať do snehu svojím vtákom. Keď som sa vrátila do hotelovej izby, chvíľu som hľadala na internete a zistila som, že Eric Bentley vo svojich vyčerpávajúcich dejinách Výboru pre neamerickú činnosť pripisuje skupine Women Strike for

Peace „zásluhu o zasadenie kľúčového úderu pri páde Bastily tohto výboru“. Začiatkom šesťdesiatych rokov.

A tak som napísala úvod eseje (o Jane Jacobsovej, Betty Friedanovej a Rachel Carsonovej) pre časopis *Nation*, kde som opísala tento rozhovor čiastočne ako kopanec ďalšiemu nepríjemnému mužovi, ktorý mi to vysvetlil: Chlape, odkazujem ti, že si vredom na tvári ľudstva a brzdou civilizácie. Hanbi sa.

Boj s mužmi vysvetľujúcimi podupal množstvo žien z mojej generácie, z dospievajúcej generácie, ktorú tak veľmi potrebujeme, tu a v Pakistane, Bolívii a na Jáve, nehovoriac o nespočetnom množstve mojich predchodkýň, ktoré nemohli chodiť do laboratórií, knižníc, nemohli sa podieľať na rozhovoroch či revolúciách, často ani nepatrili do kategórie zvanej ľudstvo.

Koniec koncov skupinu Women Strike for Peace založili ženy, ktoré už unavovalo variť kávu a prepisovať správy a nemať žiadne práva v rozhodovaní v hnutí proti jadrovým zbraniam v päťdesiatych rokoch. Väčšina žien bojuje na dvoch frontoch, prvým je front boja za danú vec a druhým je boj za právo na vyjadrenie sa, na premýšľanie, na uznanie toho, že pozná fakty a pravdu, má hodnotu, že je ľudskou bytosťou. Situácia sa zlepšila, ale táto vojna za môjho života neskončí. Stále v nej bojujem, určite za seba, ale aj všetky mladšie ženy, ktoré majú čo povedať, s nádejou, že to budú mať možnosť povedať.